

همسالان و نقش آنان بر شخصیت دانش آموزان

دکتر سید احمد احمدی

مقدمه:

گروه همسن دارای قدرت زیادی است و اعضای خود را تحت تأثیر قرار می‌دهد. همسالان نقطه اتکای یکدیگرند و در شکل‌گیری شخصیت، رشد رفتار اجتماعی و ارزشها به یکدیگر کمک می‌کنند. نیاز به هماهنگی با همسالان در اواسط دوران کودکی کاملاً مشهود است. در دوران بلوغ نیاز به همنوایی با همسالان زیاد است (ماسون و همکاران ترجمه یاسایی، ۱۳۶۸). مطالعه بی‌شاپ (راجرز، ۱۹۷۲) نشان داد که تصمیم به ادامه تحصیل و رفتن به دانشگاه در نوجوان تحت تأثیر تصمیمهای همسالان و دوستان بوده است. به نظر هامچک (احمدی، ۱۳۷۳) عملکرد گروه همسن عبارت از: ۱- منبع کسب احترام شخصی، ۲- منبع ثبات در دوران تحول، ۳- منبع قدرت، ۴- محلی برای انجام کارهای اعضا، ۵- سرمشقی برای رشد و ۶- حفاظی در برابر فشار بزرگسالان است.

دانش آموزان بیشتر با همسالان خود کنش متقابل دارند و در بسیاری از رفتارها از آنان پیروزی می‌کنند. ارتباط با گروه و موفقیت در به سر بردن با آنان مخصوصاً با همسالان علامت رشد طبیعی، اجتماعی، عقلانی و ذهنی در کودک و نوجوان است. کودکان و نوجوانانی که از گروه همسالان بریده‌اند و کناره‌گیری می‌کنند حتماً مشکل رفتاری دارند و موفقیت در تحصیل با پذیرش گسرومی همبستگی مثبت دارد (شریعتمداری، ۱۳۲۸). نوجوانان به دوستی با همسالان اهمیت زیادی می‌دهند و با آنان درونی‌ترین افکار و احساسات را در میان می‌گذارند. نوجوانانی که اعتماد به نفس بیشتری دارند کمتر متکی به گروه همسالان می‌شوند و راه مستقل خود را می‌پیمایند. براساس نظریه یادگیری اجتماعی، مشاهده رفتار دیگران نقش عمده‌ای در یادگیری دارد. نوجوانان با مشاهده رفتار

گروه همسالان دارای خرده فرهنگ خاص خود است و معمولاً از سه تا ۱۵ عضو دارد و انتخاب در آن به صورت غیررسمی است و نوعی کنترل، تسلط و پذیرش و اخراج در آن برقرار است و به همین جهت دارای جذبه خاصی است. همانگونه که کرانیباخ (۱۳۵۱) گفته است گروه همسالان با واکنش مساعد یا نامساعد خود به اعضا پاداش یا کیفر می‌دهد.

گروه همسن از آن تبعیت و از رفتار آنان کمی برداری می‌نمایند. تأثیر گروه همسن بر رفتار نوجوانان تا حدی است که حتی نوع لباس پوشیدن و آرایش موی آنان را تعیین می‌کند. والدین به تأثیر گروه همسن باید توجه داشته باشند و اعتماد نوجوانان خود را جلب کنند و از هرگونه اعمال فشار اجتناب نمایند. اگر والدین در برابر گروه همسالان قرار گیرند نوجوانان بیشتر گروه را ترجیح داده و چه بسا مخالفت والدین را پذیرا شوند.

نقش همسالان

در مطالعه توصیفی درباره بررسی الگو گزینی نوجوانان در ناحیه ۲ و ۲ آموزش و پرورش اصفهان به وسیله احمدی و امجدی فر (۱۳۷۲) و احمدی و پورابراهیم (۱۳۷۳) انجام گرفت. ابزار تحقیق پرسشنامه با طیف لیکرت بود. از جمله فرضیات این مطالعات این بود که نوجوانان همسالان و سپس والدین را الگوی رفتاری خود قرار می‌دهند. در مطالعه اول ۱۰۰ دانش‌آموز و در مطالعه دوم ۱۱۰ دانش‌آموز مدارس راهنمایی به صورت تصادفی ساده شرکت داشتند. براساس نتایج مطالعه احمدی و امجدی فر (۱۳۷۲) ۶۲ درصد دانش‌آموزان راهنمایی ناحیه ۲ اصفهان از گروه همسن الگو پذیرفته‌اند. ۷۲ درصد در رفتار و ۶۵ درصد در لباس پوشیدن، ۲۵ درصد در گذراندن اوقات فراغت و ۷۵ درصد در الگوی درس خواندن از گروه همسالان پیروی می‌کردند. ۴۸ درصد مانند پدر، ۶۰ درصد مانند معلم پرورشی، ۷۳ درصد مانند بهترین معلم خود رفتار می‌کردند.

نتایج مطالعه نوم (احمدی و پورابراهیم، ۱۳۷۲) نشان داد که ۵۲ درصد در انتخاب شغل و ۹۳ درصد در ارزشها و ۷۹ درصد در عادات از والدین خود الگو گرفته‌اند. ۵۵ درصد در فرم لباس و آرایش مو و ۴۹ درصد در عقاید از همسالان پیروی کرده‌اند. ۸۸ درصد به تدریس معلمان، ۷۷ درصد به رفتار مطلوب آنان اهمیت

می‌دانند. ۵۶ درصد نگران طرد شدن از سوی همسالان بوده و ۵۲ درصد رفتار همسالان را معیار رفتار خود قرار می‌دانند. مطالعه سوم درباره الگوپذیری نوجوانان از همسالان خود بود که به وسیله احمدی و فروغی (۱۳۷۲)، در شهرستان سپیدان فارس اجرا گردید. در این مطالعه ۱۰۰ دانش‌آموز دختر و پسر دبیرستانی شرکت داشتند. به نظر این دانش‌آموزان همسالان در موارد زیر بر رفتار آنان اثر داشته‌اند.

در صد تأثیر گروه همسالان بر رفتار ظاهری

رفتار	پسر	دختر
فرم لباس پوشیدن	۶۸	۵۶
نوع آرایش مو	۵۶	۲۸
لهجه	۶۸	۷۰
رفتار بیرونی	۸۰	۰۷
عمل خلاف	۱۰	۳۲

گروه همسن در اشکال درسی دانش‌آموزان اثر گذارده و ۵۶ درصد پسران و ۴۲ درصد دختران گروه همسالان را مقصر در اشکال درسی دانسته‌اند. همانگونه که قبلاً گفته شد گروه همسن مورد اعتماد نوجوانان است. ۸۲ درصد پسران و ۸۶ درصد دختران به گروه همسال خود اعتماد داشته‌اند و ۵۸ درصد پسران و ۶۴ درصد دختران اسرار خود را با گروه همسال در میان می‌گذارده‌اند. گروه همسن بر تصمیم‌گیریهای دانش‌آموزان نیز تأثیر داشته‌اند.

در صد تأثیر همسالان بر تصمیم‌گیری های دانش‌آموزان

موارد تصمیم‌گیری	پسر	دختر
شغل	۸۴	۷۴
گردش	۸۸	۷۶
کتاب	۷۴	۷۴
فیلم	۷۸	۸۴

مقایسه پسران و دختران نشان داد که پسران بیش از دختران تحت تأثیر گروه همسالان خود بوده‌اند. این تفاوت را می‌توان به امکان فعالیت بیشتر پسران با گروه همسالان در جامعه ما نسبت داد. دختران بیش از پسران به خاطر همسالان خود دست از خواسته‌های خود برمی‌داشتند (۷۸ درصد دختر در برابر ۲۲ درصد پسر). این مسئله به خاطر جاذبه گروه همسالان برای دختران و نفوذ گروه برآنان است. رقابت درسی در پسران بیش از دختران بوده و همسالان پسر بیشتر با هم رقابت داشته‌اند (۹۲ درصد پسر در برابر ۲۴ درصد دختر). به طور کلی اثر متقابل گروه انگیزه اعضا را برای تحصیل و تغییر رفتار بیشتر کرده است.

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

وقتی دانش‌آموزان به گروه همسن تا این اندازه اهمیت می‌دهند که در رفتار و طرز پوشش و تحصیل از آنان پیروی می‌کنند، لازم است برای رشد ابعاد مختلف شخصیت آنان از طریق گروه همسن اقدام شود و در این مورد توصیه‌های زیر می‌تواند مؤثر باشد:

۱- تدریس و آموزش بیشتر به صورت فعال در آید به صورتی که گروه کلاس در آن شرکت کنند و انگیزه جمعی ایجاد شود. وقتی گروه همسن متمایل به انجام کاری باشد اعضا به انجام آن تشویق می‌شوند.

۲- درس به صورت مسئله طرح گردد تا گروه کلاس در حل آن شرکت کنند و ضمن

تجربه نمودن کار گروهی به حل مسایل درسی نایل آیند.

۳- مشاوره‌های گروهی برای شناخت دانش‌آموزان و کمک به رشد آنان و حل مشکلات رفتاری در نظر گرفته شود. در مشاوره گروهی نوجوانان، الف - هویت خویش را درمی‌یابند ب - نیازهای خود و دیگران را تشخیص می‌دهند ج - مهارت‌های ارتباطی را فرا می‌گیرند د - مهارت‌های اجتماعی را کسب می‌کنند ه - و به طرح و حل مشکلات خود می‌پردازند.

۴- اردوهای آموزشی - تربیتی تشکیل کردند و از گروه همسن برای آموزش مهارت‌های جمعی و فعالیت‌های گروهی استفاده گردد.

۵- آموزش هنر به صورت گروهی ارائه شود تا به بروز استعدادها کمک کند و باز خورد لازم را به افراد برای کارهای ابداعی هنری بدهد.

۶- فعالیت‌های ورزشی گروهی ترغیب گردد تا در ضمن ورزش گروهی روحیه همکاری و تعاون در دانش‌آموزان تقویت گردد.

۷- اگر دانش‌آموزان به صورت گروهی در مدیریت، برنامه‌ریزی و طرح و اجرای شیوه‌های انضباطی شرکت کنند ضمن تجربه مدیریت مشارکتی از بروز مسایل انضباطی جلوگیری خواهند کرد.

۸- آموزش عقاید و اخلاق به صورت گروهی در آید تا روحیه تعاون، احسان و برادری و ایثار در دانش‌آموزان شکل گیرد و به تقوی و رعایت موازین شرعی تشویق شوند.

منابع

- احمدی، مهد احمد، (۱۳۷۴)، روانشناسی نوجوانان و جوانان، چاپ چهارم، انتشارات مشعل اصفهان.
- - - - (۱۳۷۲)، مقدمه‌ای بر مشاوره روان درمانی، چاپ چهارم، انتشارات دانشگاه اصفهان.
- - - - و امجدی، فرح حسن (۱۳۷۲)، بررسی چگونگی الگو گزینی از سوی نوجوانان در مدارس راهنمایی ناحیه ۴ آموزش و پرورش اصفهان، پایان نامه کارشناسی، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه اصفهان.
- - - - و پورابراهیم، تقی (۱۳۷۳)، بررسی الگوهای نوجوانان مدارس راهنمایی ناحیه ۴، آموزش و پرورش اصفهان، پایان نامه کارشناسی، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه اصفهان.
- - - - و فروغی، حبیب (۱۳۷۲)، مقایسه نحوه الگو پذیری نوجوانان دختر و پسر از همسالان خود در شهرستان سیدان استان فارس، پایان نامه کارشناسی، دانشکده علوم تربیتی دانشگاه اصفهان.
- شریعتمداری، علی (۱۳۴۸) روانشناسی تربیتی، انتشارات مشعل اصفهان.
- کرانیخ، لی. جی، روانشناسی تربیتی، ترجمه مسعود رضوی (۱۳۵۱)، انتشارات دهمخدا، تهران.
- ماسون و همکاران، رشد و شخصیت کودکی، ترجمه مهشید پاسایی، (۱۳۶۸)، نشر مرکز تهران.
- Muss, Rolf, (1990), Adolescent Behavior and society, Mc Graw Hill Inc. New York.
- Rogers, Dorothy, (1972), The psychology of Adolescence, Meredith corporation, New York.

